

بررسی ناقلین و مخازن حیوانی لیشمانیوز جلدی در شهر لار و حومه در سال ۱۳۷۳

نویسنده: محمدرضا فروتنی^۱

خلاصه

شناسایی ناقلین بیماری سالک یکی از راههای پیشگیری از این بیماری است. تعیین مخازن بیماری در تشخیص و استراتژی درمان اهمیت بسزائی دارد. بدین منظور اولین طرح تحقیقاتی در این زمینه در منطقه، طراحی و به مرحله اجراء درآمد. جهت جمع آوری ناقلین (بشه خاکی) از وسایل اسپراتور و تله چسبان استفاده شده است. بشه های خاکی جنس ماده با استفاده از دستگاه استریومیکروسکوپ تشریح شدند و غده بزاقی و معده از نظر وجود اشکال لیتوموناد مورد بررسی قرار گرفتند. کلیه نمونه ها تعیین گونه شدند و دو گونه «فلبوتوموس پاپاتاسی» و «فلبوتوموس سرژانتی» بدست آمد که از تعداد کل ۵۸۱ عدد بشه صید شده تنها یکعدد فلبوتوموس پاپاتاسی آلوده بود. جوندگان وحشی توسط تله زنده گیر صید شده و از نظر وجود زخم در سطح بدن بخصوص نواحی گوش و پوزه حیوان بررسی شده است. خونگیری و نمونه برداری از لاله گوش کلیه جوندگان انجام گرفته است. آلودگی در هیچکدام از تعداد پانزده عدد جونده صید شده، مشاهده نشده است. جستجوی تعداد ۸۳ قلابه سگ و لکریه و بررسی آنها، آلودگی را در هیچکدام ثابت نکرد. با توجه به نتایج فوق الذکر مشخص می شود که مخزن این بیماری در منطقه مخازن حیوانی نبوده و احتمالاً انسان مخزن قلمداد می گردد. آمار و ارقام جمع آوری شده در طول پنج سال گذشته روند افزایشی را در تعداد مبتلایان نشان می دهد.

با تعیین ناقل بیماری و مخزن در این منطقه، بنظر می رسد راه حل منطقی برای کنترل بیماری، مبارزه با ناقل و تشخیص و درمان مبتلایان می باشد.
کلید واژه: ناقلین، مخازن، لیشمانیوز جلدی، لار

مقدمه:

بیماری لیشمانیا بصورت یک مشکل عمده، سلامت عمومی را تهدید می کند. سالیانه بین دو تا سه میلیون انسان به این بیماری مبتلا می شوند. برآورد شده که تقریباً ۳۵۰ میلیون نفر در ۸۰ کشور توسط این بیماری تهدید می شوند. تعداد واقعی موارد بیماری لیشمانیا که توسط مؤسسه های پزشکی در سطح جهان گزارش شده است را در حدود ۱۲ میلیون نفر تخمین زده اند (۱).

شناسائی عوامل اپیدمیولوژیکی مؤثر بر بیماری، ما را در کنترل و پیشگیری آن یاری خواهد کرد. از عوامل مهم اپیدمیولوژیکی بیماری لیشمانیوز جلدی، شناسایی ناقلین و مخازن بیماری است. بدین منظور اولین طرح تحقیقاتی در این زمینه

۱- دانشگاه علوم پزشکی شیراز - دانشکده پرستاری حضرت زینب (س)

در منطقه طراحی و اجراء گردید.

روش کار:

۱- صید جوندگان

جوندگانی که در منطقه وجود داشتند توسط تله های زنده گیر و یا تفنگ ساچمه ای صید شدند. این جوندگان پس از انتقال به آزمایشگاه دانشکده حداکثر تا مدت ۴ ساعت نگهداری شده و سپس حیوان را بیهوش کرده و خصوصیات حیوان (اندازه سر و بدن، طول دم و ...) دقیقاً یادداشت شدند.

با استفاده از روش سمباده (Sand paper method) نمونه هائی از قسمت‌های خارجی لاله گوش و پوزه حیوان تهیه شد. خونگیری از حیوان، توسط پیپت پاتور، از گوشه داخلی چشم انجام گرفته، همچنین توسط سرنگ و سر سوزن مناسب خونگیری از قلب حیوان انجام گرفته است. نمونه هایی که بدین ترتیب تهیه شده بود، توسط روش گیسما رنگ آمیزی شده و مورد مطالعه قرار گرفتند (۵).

۲- صید ناقلین

پشه خاکی بعنوان ناقل بیماری شناخته شده است. جهت صید و جمع آوری ناقلین، می توان توسط آسپیراتور بطور زنده و بروش «تله چسبان» بطور غیرزنده نمونه هارا جمع آوری کرد (۵).

پشه خاکی جنس ماده با استفاده از دستگاه استریومیکروسکوپ تشریح شده و غدد بزاقی و معده پشه مورد مطالعه قرار گرفت. تعدادی از پشه خاکی ها با استفاده از محلول پوری فیکس شده و جهت شناسائی و تعیین گونه مورد مطالعه قرار گرفتند.

۳- بررسی سگهای ولگرد

سگهای ولگرد در نقاط مختلف شهر و حومه، شناسائی شده و در صورت وجود ضایعات در بدن حیوان، بخصوص نواحی پوزه و گوش

حیوان، بدقت بررسی شده و در موارد لازم نمونه برداری انجام گرفته است (۲).

نتایج:

۱- بررسی جوندگان:

مجموعاً تعداد ۱۵ عدد جونده صید شده است. با توجه به اندازه های بدن و خصوصیات ظاهری حیوان، تعداد ۱۴ عدد از گونه *Rattus rattus* و یک عدد «راسو» صید شده است. نمونه های جمع آوری شده از حیوانات (نمونه خون و برداشت از پوزه و گوش حیوان) توسط روش گیسما رنگ آمیزی شدند و مورد مطالعه قرار گرفتند. آلودگی در هیچکدام از حیوانات مشاهده نشده است.

۲- بررسی ناقلین:

تعداد ۵۸۱ عدد پشه خاکی بروش تله چسبان و آسپیراتور صید شده اند. از این تعداد ۴۸۳ عدد جنس نر و ۹۸ عدد جنس ماده بودند. غدد بزاقی و معده پشه خاکی جنس ماده مورد مطالعه قرار گرفته اند و تنها یک مورد آلوده به انگل فرم لیتوموناد بود.

گونه پشه خاکی آلوده، فلبوتوموس پاپاتاسی می باشد. سایر نمونه های پشه خاکی توسط دانشکده بهداشت، گروه حشره شناسی، تعیین گونه شده است. پشه خاکیها بطور کلی از دو گونه «فلبوتوموس پاپاتاسی» و «فلبوتوموس سرزانتی» هستند.

۳- بررسی سگهای ولگرد:

مجموعاً تعداد ۸۳ قلاده سگ ولگرد مورد مطالعه قرار گرفته و از زخمهای احتمالی در سطح بدن حیوان نمونه برداری شده است و نمونه ها پس از رنگ آمیزی بروش گیسما از نظر وجود جسم لیشمن بررسی شدند. آلودگی در سگها مشاهده نشده است.

بحث:

با توجه به نتایج بدست آمده، گونه هایی از پشه خاکی که می توانند ناقل بیماری سالک در منطقه باشند، گونه های پاپاتاسی و سرزانتی است. این دو گونه پشه خاکی دارای خصوصیات نیمه اهلی و اهلی هستند (۶). در این بررسی، گونه پاپاتاسی اکثراً در نواحی حاشیه شهرها صید شده، محلی که قبلاً زیستگاه جوندگان وحشی بوده و انسانها با ورود خود به این نواحی به کانون وحشی بیماری وارد شده است. در این مناطق وجود پشه خاکی گونه پاپاتاسی در واقع انتقال دهنده بیماری بین جوندگان و جوامع بشری است. آلودگی این گونه پشه خاکی، خطر بالقوه ای برای اهالی منطقه و بخصوص کودکان و افراد غیربومی است (۷).

شناسائی مخازن بیماری در این مناطق با موفقیت همراه نبود و بنظر می رسد، اینگونه جوندگان صید شده مخزن بیماری سالک در منطقه نیستند. بررسی سگهای ولگرد نیز آلودگی را در آنها نشان نداد. پس بایستی مخازن بیماری را در موجودات دیگر بررسی کرد.

آمار و ارقام بدست آمده از مراکز بهداشتی، درمانی منطقه افزایش موارد بیماری را در طول سه سال گذشته نشان می دهد. این افزایش موارد بیماری اغلب در کودکان گزارش شده است. بعبارت دیگر در طول سالهای گذشته با افزایش فرهنگ حاشیه نشینی شهرها و ورود به مناطق وحشی، بیماری سالک موجب افزایش موارد بیماری و تغییر الگوی بیماری در این مناطق شده، بطوریکه شکل ضایعات سالک در مناطق شهری شبیه ضایعات سالک نوع روستائی است. عدم دستیابی به همه مخازن بیماری در این بررسی احتمالاً بدلیل کمبود نمونه های بدست آمده و یا نامناسب بودن این نمونه هاست. از طرفی احتمال اینکه مخزن بیماری در این مناطق ممکن است، انسانها

بیماران لازم و ضروری است.

می دهد.

باشند را نیز نباید نادیده گرفت. برای روشن

بنظر می رسد برای کنترل بیماری در منطقه،

شدن نکات مبهم بیماری در این منطقه لزوم

مبارزه با ناقلین و همچنین تشخیص و درمان

تحقیقات گسترده تری را در این زمینه نشان

منابع:

- 1- اردهالی - ص، رضائی - ح، انگل لیشمانیا و لیشمانیوز، مرکز نشر دانشگاهی، سال ۱۳۶۴
- 2- Shahbazi M. Reservoir Leishmaniasis in Iran, *Bul. Soe. Ex*, 104, 1991.
- 3- Edrissian Gh. H., An endemic focus of visceral Leishmaniasis in MESHKIN-SHAHR. *Bull. Soc. Path. EX*, 81, 1988.
- 4- گروه مؤلفین، اختصاصات جغرافیائی و منابع طبیعی لارستان، انتشارات جهاد سازندگی لارستان، شماره ۱۲۳، سال ۱۳۷۵.
- 5- عبائی - ح، بررسی اپیدمیولوژی لیشمانیوز جلدی در شهرستان نی ریز و اصطهبیان، انتشارات ایستگاه تحقیقات بهداشتی، مرکز کازرون وابسته به دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی تهران.
- 6- Sadeghi A. Javadian E., Epidemiology survey of cutaneous Leishmaniasis in KHER-
- AMEH and its villages, *Abstract Book the 8th International Con. Ge. Med.*, 1995.
- 7- Ahanchin A.R. Ardehali S., Determination of subclinical fome of visceral Leishmaniasis in endemic foci of FARS province, *Abstract Book the 8th International Con. Ge. Med.*, 1995.

رَبَّنَا لَا تُؤْخِذْنَا اِنْ نَسِينَا اَوْ اَخْطَا نَارَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْ عَلَيْنَا اِصْرًا كَمَا حَمَلَهُ
عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِنَا

(سوره بقره آیه ۲۸۶)

بار پروردگارا ما را بر آنچه به فراموشی یا به خطا کرده ایم مؤاخذه مکن، بار پروردگارا
تکلیف گران و طاقت فرسا چنانکه بر پیشینیان نهادی بر ما نگذار.